

IV. SPRAWOZDANIA I KOMUNIKATY

DYSKUSJA W KATEDRZE PRAWA ADMINISTRACYJNEGO UAM NAD PROJEKTEM PRAWA O ORZECZNICTWIE KARNO-ADMINISTRACYJNYM

Powołana przez ministra spraw wewnętrznych komisja do opracowania projektu jednolitych przepisów o postępowaniu karno-administracyjnym sporządziła projekt „prawa o orzecznictwie karno-administracyjnym”. Na wezwanie komisji do wzięcia udziału w dyskusji nad projektem Katedra Prawa Administracyjnego UAM zorganizowała w ciągu kwietnia i maja br. szereg posiedzeń dyskusyjnych na ten temat. W posiedzeniach brali udział również prof. dr J. Haber i doc. dr W. Daszkiewicz z Katedry Postępowania Karnego, zaproszeni praktycy oraz członkowie seminarium doktoranckiego.

Dyskusja wykazała dużą zgodność poglądów, przede wszystkim co do zasadniczej koncepcji orzecznictwa karno-administracyjnego jako wymiaru sprawiedliwości. Próby obrony odmiennego poglądu, jakie pojawiły się niedawno w naszej literaturze, a których wyrazem miałyby być art. 1 projektu nowego prawa o wykroczeniach, nie są przekonywujące i nie znajdują w naszym systemie prawnym uzasadnienia. W konsekwencji uznano, że — przynajmniej gdy chodzi o karę zasadniczą aresztu — należy utrzymać prawo żądania przez ukaranego przeniesienia sprawy na drogę sądową i to bez prawa fakultatywnego odwołania do kolegium wyższej instancji. Niektórzy z dyskutantów sądzili również, że instytucja kary aresztu zastępczego nie ma u nas uzasadnienia i że byłyby tu wystarczające, a właściwsze po prostu środki egzekucyjne.

Z uznaniem spotkało się przywrócenie instytucji wznowienia postępowania — z tym, że redakcja tych przepisów powinna ulec pewnemu przeredagowaniu — oraz przywrócenie sprzeciwu od nakazu karnego, który nie pozbawia ukaranego prawa rozpatrzenia sprawy na rozprawie przed pierwszą instancją.

Uwagi krytyczne dotyczyły przede wszystkim konieczności zharmonizowania postanowień projektu z projektem nowego prawa o wykroczeniach, co było niemożliwe wobec tego, że projekt ten nie był jeszcze ostatecznie zredagowany, a co uniemożliwiło racjonalne rozwiązanie niektórych zagadnień (jak np. rozwiązanie zagadnień uzależnionych od ukształtowania rodzaju i terminu przedawnienia z prawa materialnego, postęp. w spr. dot. nieletnich itd.)

Przedstawiciele Katedry Postępowania Karnego zwracali uwagę na konieczność uzgodnienia pewnych artykułów z postanowieniami k.p.k.

Dyskusja szczegółowa dotyczyła szeregu usterek, bądź natury zasadniczej (np. art. 3, 4 itd.), bądź technicznej. Różnicę zdań wywołały niektóre artykuły wprowadzające do orzecznictwa karno-administracyjnego pewne innowacje (jak np. art. 66 dotyczący posługiwania się w czasie rozprawy aparatami do filmowania, telewizyjnymi, projekcyjnymi itd.), przepisy dotyczące nadzoru (zbyt wielka ilość instancji nadzorczych) — przede wszystkim jednak postanowienia art. 47 § 1 pkt 3 w związku z art. 71 (przekazanie sprawy do zakładu pracy, organizacji społecznej itd. do załatwienia jej we własnym zakresie) oraz postanowienia art. 121 („postępowanie wstępne” o charakterze postępowania pojednawczego, przed kolegiami gromadzkimi).

W pierwszym przypadku trudności nasuwa zagadnienie sformułowania odpowiednich postanowień, jako że brak dotąd przepisów, które by zobowiązywały odnośne instytucje do załatwiania takich spraw lub regulowały tryb ich załatwiania. W drugim przypadku chodziło o zagadnienie rozszerzenia postanowień o postępowaniu wstępnym na kolegia powiatowe i związane z tym trudności techniczne oraz o zagadnienie charakteru orzecznictwa kolegiów gromadzkich w ogóle.

Na podstawie wyników dyskusji zespół redakcyjny w składzie: doc. dr Z. Janowicz, dr Z. Leoński, mgr W. Dąbrowski, mgr J. Witkiewicz i mgr E. Ochendowski, pod przewodnictwem kierownika Katedry, zredagował szczegółowe uwagi do projektu¹; proponowane zmiany lub uzupełnienia tekstu podajemy niżej.

Art. 3. Kolegia karno-administracyjne orzekają niezawisłe na podstawie ustaw, starając się o wszechstronne wyjaśnienie sprawy oraz o sprawiedliwe i szybkie jej rozpoznanie.

Uzasadnienie. Chodzi tu o podkreślenie zasady legalności i niezależności orzecznictwa oraz zasady prawdy materialnej. Skreślenie zdania o zgodności z wytycznymi jest konieczne, powołanie się bowiem w tym kontekście na „wytyczne” może prowadzić w praktyce do utożsamiania ich ze źródłami prawa. Wobec tego, że projekt nie określa bliżej charakteru wytycznych i że składy orzekające mają charakter ludowy, a jest w nich niewielu prawników, mogłoby w praktyce dojść do przekreślenia zasady legalności orzecznictwa. Skreślenie tej części art. 3 nie przekreśla, rzecz prosta, prawa wydawania ogólnych wytycznych polityki penitencjarnej przez właściwe organy nadzorcze (art. 110 i 110 A).

Art. 4. Kolegia karno-administracyjne, wymierzając karę w granicach przewidzianych przez ustawę, uwzględniają również cele wychowawcze, dążą do wdrażania obywateli do przestrzegania zasad współżycia społecznego i porządku publicznego oraz stosują w tym celu wszystkie środki przewidziane w ustawie.

Uzasadnienie. Chodzi tu, w granicach wymiaru kary przewidzianego przez ustawę, o dalsze związanie organu orzekającego wymogiem uwzględnienia wychowawczych skutków kary. Podkreślenie tej funkcji kary stanowi równocześnie podstawę dla instytucji przewidzianej w art. 47 § 1 pkt 3 i art. 71.

Art. 5. Prawomocne decyzje kolegiów karno-administracyjnych mogą być uchylane tylko w przypadkach przewidzianych w niniejszym prawie.

Uzasadnienie. Skreślenie zdania pierwszego art. 5 projektu podyktowane jest zbędnością tego postanowienia i możliwymi kolizjami z art. 6 k.p.k.

Art. 6 § 1. Kolegia karno-administracyjne powołuje się: 1. przy radach narodowych: powiatowych (miejskich w miastach stanowiących powiaty miejskie), dzielnicowych i wojewódzkich (miejskich miast podzielonych na dzielnice).

Uzasadnienie. Poprawka redakcyjna.

Art. 6 § 2. Przy radach narodowych w miastach nie stanowiących powiatów miejskich, osiedlach i gromadach kolegia karno-administracyjne mogą być powołane na podstawie uchwał tych rad. Uchwała o powołaniu kolegium wymaga zatwierdzenia powiatowej rady narodowej.

¹ W szczególności propozycje do poszczególnych artykułów zredagowali: Zasady ogólne, nadzór zwierzchni i bezpośredni — M. Zimmermann; Kolegia i przepisy porządkowe, wznowienie postępowania — Z. Janowicz; Dowody, postępowanie nakazowe i mandatowe — Z. Leoński; Postępowanie w I instancji — J. Witkiewicz; Środki zaskarżenia, — E. Ochendowski; Kontrola prokuratora, przekazanie sprawy innym organom lub organizacjom i „postępowanie wstępne” — W. Dąbrowski.

Uzasadnienie. Chodzi o usunięcie niejasności w zdaniu 1 § 2 projektu.

Art. 7 § 2. W drugiej instancji orzekają kolegia karno-administracyjne:

1. przy radach narodowych wojewódzkich i miejskich w miastach podzielonych na dzielnice, a także powiatowych w przypadkach przewidzianych w art. 120 § 1.

Uzasadnienie. Poprawka redakcyjna.

Art. 8 § 1. Kolegium tworzą: przewodniczący, jego zastępca i inni członkowie kolegium w ilości ustalonych przez radę narodową.

§ 2. Kolegia orzekają w składach orzekających złożonych z przewodniczącego i dwóch członków.

§ 3. Przewodniczącym składu orzekającego jest przewodniczący kolegium.

§ 4. Prezydium rady narodowej wyznacza spośród członków kolegium osoby, którym przewodniczący kolegium może powierzać przewodniczenie na rozprawie (przewodniczący składów orzekających).

§ 5. Jak § 4 projektu. Dotychczasowy § 5 należy skreślić.

Uzasadnienie. Ilość członków kolegium powinna ustalić sama rada (por. art. 15 § 5 projektu). Należy skreślić, gdyż odpowiednie uprawnienia posiada przewodniczący na podstawie § 4 projektu, instytucjonalizacja wydaje się niewskazana. Poza tym chodzi o poprawki redakcyjne.

Art. 9 § 1. Zastępcy przewodniczącego kolegium służą wszystkie prawa i obowiązki przewodniczącego w zakresie przez niego zleconym.

Uzasadnienie. Według brzmienia § 1 projektu zastępca miałby te same prawa i obowiązki co przewodniczący. Należy wprowadzić pewne uściślenie.

Art. 9 § 2. Wobec proponowanej zmiany, art. 8 skreślić jako zbędny.

Art. 11 § 1. Członek kolegium nie może brać udziału w prowadzeniu sprawy:

1. jeżeli sprawa dotyczy go bezpośrednio,
2. jeżeli jest małżonkiem pokrzywdzonego, obwinionego lub jego obrońcy,
3. jeżeli jest krewnym lub powinowatym do drugiego stopnia osób wymienionych w punkcie 2 albo jeżeli jest związany z jedną z tych osób z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli,
4. jeżeli w tej samej sprawie był przesłuchany jako świadek lub biegły albo jeżeli był świadkiem czynu, o który sprawa się toczy,
5. jeżeli brał udział w tej samej sprawie jako oskarżyciel lub obrońca,
6. jeżeli w niższej instancji brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia,
7. którą przekazano do ponownego rozpoznania wskutek uchylenia orzeczenia w wydaniu którego brał udział,
8. z powodu której wszczęto przeciw niemu dochodzenie służbowe, postępowanie dyscyplinarne lub karne,
9. w której obwiniony lub pokrzywdzony pozostaje wobec niego w stosunku zależności służbowej.

Uzasadnienie. Wyliczenie przyczyn wyłączenia w projekcie nie jest kompletne. Zastosowano odpowiednio analogiczne postanowienia k.p.k.

Art. 11 § 2. Powody wyłączenia trwają nawet po ustaniu uzasadniającego je małżeństwa, przysposobienia, opieki lub kurateli.

Uzasadnienie. Zastosowanie analogicznego przepisu k.p.k. wydaje się niezbędne.

Art. 15 § 1. Członków kolegów wybiera i odwołuje rada narodowa.

§ 2. Przewodniczącego kolegium i jego zastępcę wybiera się spośród członków prezydium rady narodowej, pracowników podległych mu organów lub innych osób.

§ 3. Przewodniczący kolegium i jego zastępcę winni posiadać wyższe wykształcenie prawnicze. W uzasadnionych przypadkach minister spraw wewnętrznych może zwalniać indywidualnie kandydatów od obowiązku posiadania tego wykształcenia.

Uzasadnienie. Por. uzasadnienie do art. 8. Wobec znacznego wzrostu ilości osób posiadających wyższe wykształcenie prawnicze należy stosować wyłącznie zwolnienia indywidualne. Konieczność podniesienia poziomu fachowego orzecznictwa karno-administracyjnego zdaje się nie budzić wątpliwości.

Art. 15 § 4. Skreślić w związku z redakcją § 3.

Art. 27 § 2. Osoba wymieniona w § 1 może żądać uwierzytelnienia sporządzonych przez siebie odpisów z akt sprawy lub wydania jej z akt sprawy uwierzytelnionych odpisów, o ile jest to uzasadnione ważnym jej interesem.

Uzasadnienie. Por. art. 68 § 2 k.p.a.

Po art. 33 umieścić nowy art. 33a:

Art. 33a § 1. Obwiniony i pokrzywdzony od chwili powzięcia wiadomości o toczącym się postępowaniu karno-administracyjnym obowiązany jest zawiadomić kolegium karno-administracyjne o każdej zmianie swego adresu.

§ 2. W razie zaniedbania obowiązku określonego w § 1, wysłane pod dotychczasowym adresem pismo lub wezwanie uważa się za doręczone.

Art. 43. Skreślić § 2, w jego miejsce zaś wstawić nowy § 2, w brzmieniu: Cofnięcie wniosku o ukaranie nie wiąże kolegium.

Uzasadnienie. Postępowanie karno-administracyjne nie jest oparte na zasadzie skargowości i tego rodzaju postanowienie, mogące wprowadzić wiele zamieszania, uznać należy za zbędne. Poza tym umożliwi to jednocześnie rozpoznanie sprawy przeciwko kilku obwinionym, działającym wspólnie, i uprości procedurę postępowania. Por. też uzasadnienie do art. 47.

Art. 44 § 2. Jeżeli wniosek o ukaranie został złożony przez osobę fizyczną, wystarczy aby wniosek ten zawierał przynajmniej imię i nazwisko obwinionego oraz określenie zarzucanego czynu z podaniem czasu i miejsca jego popełnienia.

§ 3. Jeżeli wniosek o ukaranie nie zawiera wszystkich wymaganych danych i wymaga uzupełnienia dodatkowymi danymi lub wyjaśnienia wskazanych okoliczności, przewodniczący kolegium może zwrócić go do uzupełnienia bądź przez tego, kto go nadesłał, bądź przez organ Milicji Obywatelskiej lub inny organ powołany do prowadzenia dochodzeń w zakresie czynu objętego wnioskiem o ukaranie.

Uzasadnienie. Wymaga tego jasność przepisu, usunięcie wątpliwości interpretacyjnych użytych w pierwotnym tekście terminów „organ właściwy rzeczowo”.

Art. 45. W § 1 dodać nowy punkt: 6. gdy o ten sam czyn toczy się postępowanie karno-administracyjne, albo gdy w stosunku do tego czynu wydano prawomocne orzeczenie, nakaz karny lub mandat karny w postępowaniu karno-administracyjnym.

Dotychczasowy pkt 6 oznacza się jako pkt 7.

W § 2 skreślić zdanie od słowa: „Jeśli” do słowa „organowi”.

Uzasadnienie. Normuje to art. 21.

Art. 46. W zmienionej formie przenieść do działu I, jako nowy:

Rozdział V. Formy działania

Art. 19a § 1. Sprawy poddane orzecznictwu karno-administracyjnemu rozstrzygane są w postępowaniu przed składami orzekającymi, w postępowaniu nakazowym lub mandatowym, z wyjątkiem przypadków, w których na podstawie niniejszego prawa kolegia przekaza ją innym organom lub organizacjom (art. 47 § 1 pkt 3 i 71).

§ 2. W postępowaniu karno-administracyjnym decyzje nie będące orzeczeniami, nakazami karnymi, mandatami karnymi lub zarządzeniami wydaje się w formie postanowienia.

Uzasadnienie. Przyjęta przez prawo systematyka przepisów domaga się tego rodzaju unormowania.

Art. 47 § 1. Punkty 1 i 2 zmieniają swoją kolejność. Punkt 3 otrzymuje brzmienie „kieruje sprawę na posiedzenie niejawne z wnioskiem o przekazanie jej zgodnie z art. 47a”.

§ 2. Skreśla się słowa „cofnięcie wniosku o ukaranie nie wiąże kolegium” i przenosi się do art. 43 jako § 2.

Uzasadnienie. Zmiana kolejności punktów 1 i 2 § 1 oddaje lepiej wagę czynności. Pkt 3 ulega skróceniu. Przepis ten mówi o czynnościach przewodniczącego. Określenie, w jakich warunkach skład orzekający może orzec przekazanie sprawy innym organom lub organizacjom, kwalifikuje się do odrębnego artykułu (47a). W § 2 skreślono słowa „po wszczęciu postępowania”, podkreślając tym silniej zasadę, że postępowanie karno-administracyjne toczy się przede wszystkim z urzędu. Przepis ten przeniesiono do art. 43 jako § 2, gdyż łączy się z nim tematycznie.

Art. 47a. Skład orzekający na posiedzeniu niejawnym orzeka o przekazaniu sprawy do załatwienia zakładowi pracy, w którym obwiniony pracuje organizacji społecznej, której jest członkiem lub innemu organowi albo organizacji — jeśli z mocy przepisów szczególnych są one kompetentne do załatwiania we własnym zakresie spraw przekazanych im w tym trybie, a skład orzekający uzna, że ze względu na środki, jakimi one dysponują, można tą drogą skuteczniej osiągnąć cel, o którym mowa w art. 4.

Uzasadnienie. Idea przyznania kolegium uprawnienia do przesyłania spraw do załatwienia różnego rodzaju „sądom społecznym” jest niewątpliwie słuszna. Jednakże wobec braku jakichkolwiek przepisów określających zakres i sposób działania tych organów ograniczyć się trzeba do ogólnej klauzuli odsyłającej w gruncie rzeczy do przepisów szczególnych.

Art. 48. Skreślić § 4.

Uzasadnienie. Por. uwagę do art. 59.

Art. 49 § 1. W przypadku gdy obwinionym jest nieletni, o terminie rozprawy przewodniczący kolegium zawiadamia również ojca, matkę, opiekuna lub kuratora nieletniego i wzywa jedną z tych osób do osobistego stawiennictwa na rozprawę.

§ 2. W stosunku do osób wezwanych zgodnie z § 1, przepis art. 58 stosuje się odpowiednio.

Uzasadnienie. Względy społeczne przemawiają w każdym przypadku za tym, aby ustawowi opiekunowie nieletniego wiedzieli o toczącym się postępowaniu. Ich obecność na rozprawie jest niezbędna choćby ze względu na konieczność pouczenia ich o ciążących na nich obowiązkach i odpowiedzialności karnej w razie oddania nieletniego pod dozór odpowiedzialny. Sankcją za nieusprawiedliwione niestawiennictwo objęte być mogą jedynie osoby wezwane.

Art. 50 § 1. Dodać pkt 8, pouczenie o treści art. 33a.

Art. 53. Po § 1 dodać nowy:

§ 2. Organy Milicji Obywatelskiej mają prawo brać udział w charakterze oskarżyciela publicznego we wszystkich sprawach rozpoznawanych przed kolegiami karno-administracyjnymi.

Dotychczasowy § 2 oznaczyć jako § 3.

Uzasadnienie. Wprowadzenie generalnego oskarżyciela publicznego wydaje się wskazane. Potrzeba ingerencji organów Milicji Obywatelskiej zajdzie szczególnie w tych przypadkach, gdy wykroczenia pewnego rodzaju powtarzać się będą w sposób nagminny i zagrażać ustalonemu łaadowi i porządkowi publicznemu.

Art. 55 § 3. Dodać słowa: łącznie z postępowaniem przed kolegium pierwszej instancji, wszczętym na skutek przekazania sprawy do ponownego rozpoznania.

Uzasadnienie. Chodzi o usunięcie wątpliwości interpretacyjnych.

Art. 57. W § 1 po słowach: „nie stawia się” dodać słowa „lub nie złoży wyjaśnień na piśmie”.

Uzasadnienie. Konsekwencja art. 48 § 2.

Art. 58. Po § 3 umieścić nowe paragrafy:

§ 4. W razie nieusprawiedliwionej odmowy okazania przedmiotu oględzin skład orzekający niezależnie od nałożenia kary (§ 1) może nakazać przymusowe dostarczenie przedmiotu oględzin na rozprawę.

§ 5. Przymusowe doprowadzenie i nakazanie dostarczenia przedmiotu oględzin odbywa się na koszt zobowiązanego (§ 1).

W treści § 1 i 2 słowa „przewodniczący składu orzekającego” zastąpić słowami „skład orzekający”.

Dotychczasowy § 4 skreślić.

Uzasadnienie. Jednolitość przepisów prawa wymaga unormowania również i tego zagadnienia. Pozostałe zmiany podkreślają zasadę kolegialności.

Art. 59 skreślić.

Uzasadnienie. Przepis ten może być błędnie interpretowany i wykorzystywany w różnych szczególnych przypadkach. Poza tym materiał dowodowy od chwili wszczęcia postępowania do dnia rozprawy w zasadzie nie może ulec zmianie, chyba że nastąpiło cofnięcie wniosku, które kolegium nie wiąże. Inne czynności natomiast, jak przeprowadzenie dowodu, dokonane być winny po zawiadomieniu obwinionego (art. 48). Niemożność doręczenia wezwania nie stoi na przeszkodzie w rozpoznaniu sprawy (art. 33a).

Art. 60 i 61. W art. 60 § 4 skreślić i przenieść do art. 61, którego treść powinna brzmieć:

Art. 61 § 1. Skład orzekający jest obowiązany w sposób wyczerpujący zebrać i rozpatrzyć cały materiał dowodowy.

§ 2. Jeżeli obwiniony przyznaje się do winy, a wyjaśnienia jego są zgodne z okolicznościami sprawy i nie budzą wątpliwości, można nie przeprowadzać dowodów.

§ 3. Skład orzekający może w każdym stadium postępowania zmienić, uzupełnić lub uchylić postanowienie o przeprowadzeniu dowodów.

§ 4. Poza rozprawą o dopuszczeniu dowodu decyduje przewodniczący składu orzekającego lub przewodniczący kolegium.

Uzasadnienie. Chodzi tu o podkreślenie kolegialnego decydowania o wszelkich istotnych dla sprawy okolicznościach. Takiego unormowania domaga się też przyjęta przez projekt systematyka.

Art. 62 § 2. Jeżeli zachodzi potrzeba uzupełnienia materiału dowodowego w sprawie, a nie można tego uczynić na rozprawie, rozprawę należy odroczyć.

Uzasadnienie. Wymaga tego zasada prawdy obiektywnej.

Art. 63 § 1. Świadkom i biegłym członkowie składu orzekającego, oskarżyciel publiczny i pokrzywdzony zadają pytania za pośrednictwem przewodniczącego składu orzekającego, o ile przewodniczący nie zarządzi inaczej.

§ 2. Zasady wymienione w § 1 mają odpowiednie zastosowanie do pytań zadawanych obwinionemu.

Uzasadnienie. Chodzi o podkreślenie niczym nie skrępowanego prawa do zadawania pytań dla ustalenia prawdy obiektywnej.

Art. 65. Po § 2 dodać nowy:

§ 3. Obwinionego wydala się z rozprawy na określony czas, przy czym przewodniczący składu orzekającego poucza go o skutkach wynikających z § 5 niniejszego artykułu.

Dotychczasowe oznaczenie § 3 zmienia się na § 4.

Po § 4 dodać nowy:

§ 5. Jeżeli obwiniony samowolnie wydalili się z miejsca rozprawy przed zakończeniem postępowania dowodowego lub przed udzieleniem mu głosu (art. 67), skład orzekający może rozprawę prowadzić w jego nieobecności, przy czym wydanego w tym przypadku orzeczenia nie uważa się za zaoczne.

Uzasadnienie. Wymaga tego jasność przepisów. Pouczenie o skutkach nie podporządkowania się zarządzeniom przewodniczącego jest niezbędne.

Art. 70 § 3. Jeżeli obwinionemu ogłoszono orzeczenie na rozprawie, może on żądać doręczenia mu orzeczenia na piśmie; w tym przypadku termin do wniesienia środka zaskarżenia liczy się od dnia doręczenia orzeczenia.

Uzasadnienie. Dopiero po zapoznaniu się z orzeczeniem na piśmie, zawierającym uzasadnienie opracowane zgodnie z art. 69 § 6, obwiniony będzie miał możliwość ocenić, czy wniesienie środka zaskarżenia jest celowe. Wątpić należy, aby w praktyce doręczenie orzeczenia na piśmie mogło nastąpić przed upływem terminu do wniesienia odwołania, liczonego od dnia ogłoszenia orzeczenia.

W celu zapobieżenia przewlekaniu postępowania proponuje się jednak skrócenie terminu do wniesienia odwołania. Por. uzasadnienie do art. 81.

Art. 71 § 1. Jeśli skład orzekający dopiero na rozprawie lub w czasie narady stwierdzi istnienie okoliczności uzasadniających zastosowanie art. 47a, może nie rozstrzygając sprawy merytorycznie przesłać ją do załatwienia stosownie do tego przepisu.

§ 2 i 3 w brzmieniu dotychczasowym.

§ 4 skreśla się.

Uzasadnienie. Względy ekonomiki procesowej nakazują orzekanie o przekazaniu sprawy przede wszystkim przed wyznaczeniem rozprawy. Może się jednak okazać celowe przekazanie również podczas rozprawy czy nawet po rozprawie, jeśli dopiero wówczas skład orzekający dojdzie do wniosku, że takie przekazanie jest celowe (art. 4). Propozycja przekazywania po orzeczeniu o winie nie może się utrzymać. Skoro postanowienie o przekazaniu ma być ostateczne, przeto nie można w nim rozstrzygać o winie. W ten sposób pozbawilibyśmy obwinionego prawa do obrony, w najistotniejszym momencie. Sposób działania organów, do których sprawy się przekazuje, musi być określony osobną ustawą, wobec czego § 4 wydaje się zbędny.

Art. 75 § 2. Zażalenie wnosi się w terminie siedmiu dni od dnia doręczenia postanowienia, a gdy postanowienie zostało ogłoszone ustnie — od dnia jego ogłoszenia.

Uzasadnienie. Pozostawienie w dotychczasowych brzmieniu § 2 może nasuwać wątpliwości co do terminu wniesienia zażalenia od postanowienia ogłoszonego ustnie.

Art. 77a § 1. Na postanowienie o umorzeniu postępowania (art. 45 § 4) służy temu, kto złożył wniosek o ukaranie, prawo złożenia zażalenia do kolegium drugiej instancji.

§ 2. W wyniku rozpoznania zażalenia (§ 1) kolegium drugiej instancji utrzymuje postanowienie w mocy albo je uchyla i przekazuje sprawę do rozpoznania kolegium pierwszej instancji.

Uzasadnienie. Za wprowadzeniem zażalenia na postanowienie o umorzeniu postępowania przemawiają te same względy, dla których przewidziano zażalenie od postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania.

Art. 81. W § 1 zamiast słów „14 dni od dnia ogłoszenia lub doręczenia” umieścić słowa „7 dni od dnia ogłoszenia orzeczenia, a gdy orzeczenie podlega doręczeniu na piśmie — od dnia doręczenia”.

§ 4. Jeśli odwołanie wniesiono wbrew pouczeniu na piśmie, art. 21 § 2 nie stosuje się.

Uzasadnienie. We wszystkich przypadkach gdy orzeczenie doręcza się na piśmie, wydaje się słuszne, by termin do wniesienia odwołania biegł dopiero od dnia doręczenia orzeczenia na piśmie, a nie od dnia jego ogłoszenia. Jednak dla uniknięcia przedłużania postępowania proponuje się skrócenie terminu do wniesienia odwołania do siedmiu dni.

Dodanie § 4 ma na celu niedopuszczenie do nadużywania przepisu art. 21 § 2 przy wnoszeniu odwołań, gdy orzeczenie zawierać będzie pouczenie o trybie wniesienia odwołania.

Art. 85 § 2. Dotychczasowy pkt 2 proponuje się rozbić na pkt 2 i 3: 2. orzeczenie wydano w wadliwym składzie (art. 8), 3. orzeczono rodzaj kary, którego kolegium nie mogło za dany czyn wymierzyć albo gdy karę orzeczono w wymiarze nie przewidzianym w ustawie.

Proponuje się dodanie § 3 o następującym brzmieniu:

§ 3. W przypadkach wymienionych w § 2 pkt 2—3 kolegium drugiej instancji przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania kolegium pierwszej instancji.

Uzasadnienie. W jednym punkcie umieszczono dwie przyczyny nieważności orzeczenia nie wiążące się tematycznie. Dlatego proponuje się rozbić tego przepisu na dwa punkty i nowy § 3.

Art. 87. Od orzeczeń o ukaraniu zasadniczą karę aresztu nie służy odwołanie do kolegium drugiej instancji, lecz obwiniony, jego obrońca, prokurator, pokrzywdzony oraz organ, który złożył wniosek o ukaranie, mają prawo w terminie siedmiu dni od dnia ogłoszenia, a gdy orzeczenie doręcza się na piśmie — od dnia doręczenia orzeczenia, złożyć żądanie skierowania sprawy na drogę postępowania sądowego. W postępowaniu sądowym stosuje się przepisy o postępowaniu w sprawach karno-administracyjnych kodeksu postępowania karnego.

Uzasadnienie. 1. Termin do żądania przekazania sprawy na drogę postępowania sądowego zmieniono analogicznie jak termin do wniesienia odwołania (por. art. 81). Powołanie się na art. 500—509 k.p.k. zastąpiono powołaniem się na roz-

dział k.p.k. o postępowaniu w sprawach karno-administracyjnych, dzięki czemu przepis ten może być niezmienny nawet w przypadku wprowadzenia nowego k.p.k.

2. Skoro Konstytucja (art. 46) stanowi, że wymiar sprawiedliwości sprawują tylko sądy, to ukaranemu przez kolegium karą pozbawienia wolności nie można odmówić prawa żądania przekazania sprawy na drogę postępowania sądowego. Nie do przyjęcia jest twierdzenie, że orzecznictwo karno-administracyjne nie jest w naszym prawie wymiarem sprawiedliwości, zwłaszcza jeżeli przewiduje się w tym trybie nakładanie nie tylko kar, które można by uznać tylko za porządkowe, lecz również kary aresztu zasadniczego.

Proponowany tekst nie uwzględnia fakultatywnego przekazania sprawy na drogę postępowania sądowego lub wniesienia odwołania z uwagi na postulat jednolitości orzecznictwa.

Po art. 87 należy wprowadzić nowy dział: *Dział Va. Postępowanie pojednawcze.*

Uzasadnienie. Termin „postępowanie pojednawcze” lepiej określa materialną treść tego postępowania, które obliczone jest na merytoryczne załatwianie spraw. Postępowanie pojednawcze należy wprowadzić (w określonym zakresie spraw), lecz przed wszystkimi kolegiami I instancji. Przemawiają za tym dwa argumenty: primo, postępowanie to podkreśla bardzo silnie wychowawczy, a nie ściśle represyjny charakter orzecznictwa karno-administ., secundo, postępowanie to jest dla obwinionego korzystniejsze. Dlaczegoż więc obywatel, który popełnił określone wykroczenie i mieszka w gromadzie (w której powołano kolegium) ma mieć możliwość załatwienia sprawy karno-administracyjnej przez przeproszenie poszkodowanego, a inny obywatel mieszkający np. w mieście za to samo wykroczenie musi zostać skazany.

Art. 87a § 1. W sprawach o wykroczenia wymienione w § 2 kolegium pierwszej instancji prowadzi postępowanie pojednawcze — jeśli... itd., jak obecny art. 121 § 1.

§ 2. W gromadach i osiedlach, w których powołano gromadzkie lub osiedlowe kolegia karno-administracyjne, postępowanie, o którym mowa w § 1 prowadzi te kolegia.

Art. 87a § 3 jak obecny 121 § 2.

Art. 87a § 4. Minister spraw wewnętrznych może w drodze rozporządzenia poddać postępowanie pojednawczemu inne wykroczenia niż określone w § 2.

Uzasadnienie. Niezbędne poprawki wynikające z przeniesienia postępowania pojednawczego z kolegiów gromadzkich do wszystkich kolegiów I instancji. Wobec ciągłego narastania prawa materialnego delegacja dla ministra wydaje się konieczna.

Art. 87b — obecny art. 123, z tym, że w § 1 skreśla się „zwanych dalej stronami”, w § 2 zamiast „jednej lub obu stron” — „obwinionego lub pokrzywdzonego lub obu”, zamiast „stronami” — „sobie”.

Uzasadnienie. Poszkodowany w postępowaniu karno-administracyjnym ma szczególną sytuację. Nie jest on oskarżycielem prywatnym, trudno przeto nazywać go stroną. Odpowiednie poprawki należy zrobić także w dalszym artykule.

Art. 87c — obecny art. 124 § 2 z dodaniem słów „Artykuł 55 nie ma zastosowania”. § 2, 3 i 4 — obecny art. 125 § 1, 2, 3 ze zmianami, o których mowa w art. 87b.

Uzasadnienie. Obecny art. 124 § 1 jako bezprzedmiotowy należy skreślić, § 2 tematycznie łączy się z dawnym art. 125 i dlatego włączono go do tego przepisu.

Art. 87d — jak obecny art. 126, ze zmianami, c których mowa w art. 87b.

Art. 87e — jak obecny art. 127, z tym, że w § 1 po słowach „należności pieniężne” dodaje się „lub inne zobowiązania, których wartość zamienną określono w pieniądzu”, skreśla się słowo „poszkodowanego”. § 3 skreśla się.

Uzasadnienie. Ponieważ przez zawarcie ugody i niewykonanie jej można najłatwiej unicestwić postępowanie karne — na postępowanie zwyczajne będzie bowiem z reguły już za późno (przedawnienie) — przeto należy dążyć do określania zobowiązań w pieniądzu względnie do ustalenia równoważnika pieniężnego innych świadczeń. W tym ostatnim przypadku w razie niewykonania zobowiązania głównego zawsze można będzie wyegzekwować należność pieniężną. Dotychczasowy § 3 wykracza poza ramy tej ustawy.

Art. 87f § 1. Jeśli pomiędzy poszkodowanym a obwinionym dojdzie do pojednania lub zawarta zostanie ugoda, skład orzekający umarza postępowanie.

§ 2. Pomimo pojednania się stron lub zawarcia ugody, skład orzekający nie umarza postępowania i przekazuje sprawę do rozpoznania na rozprawie, jeśli stwierdzi, że pojednanie lub ugoda są niedopuszczalne lub krzywdzące dla pokrzywdzonego lub obwinionego.

Uzasadnienie. Postępowanie karno-administracyjne nie kończy się (umarza się) przez zawarcie ugody, lecz na mocy orzeczenia składu orzekającego. Jedynie w ten sposób skład orzekający ma realną kontrolę nad tymi ugodami i w przypadku ich wadliwości (np. U. wyraźnie krzywdząca obwinionego) odpowiednią sankcją, gdyż orzeczenie o umorzeniu postępowania jest pewną formą zatwierdzania tych ugód.

Obecny art. 128 skreśla się zupełnie. W praktyce stałby się drogą do unikania odpowiedzialności karno-administracyjnej, a to wobec krótkiego okresu przedawnienia orzekania. Wydaje się, że najpraktyczniejszym wyjściem z tej sytuacji jest uznanie w prawie materialnym, że kto bezpodstawnie uchyla się od wykonania ugody zawartej w postępowaniu pojednawczym, popełnia nowe wykroczenie. Gdyby przepis taki zawierał jeszcze odpowiednio wysoką sankcję karną, wykonanie ugód nie napotykałoby na większe trudności.

Dział IX. Wznowienie postępowania

Art. 102 § 2. Wznowienie postępowania na niekorzyść ukaranego może nastąpić w okresie 1 roku od uprawomocnienia się orzeczenia, nakazu karnego lub postanowienia.

Uzasadnienie. Termin przewidziany w § 2 projektu wydaje się zbyt krótki. Natomiast wznowienie na korzyść ukaranego nie powinno być ograniczone żadnym terminem (zwł. ze względu na art. 104 § 2).

Dział X. Nadzór

Proponuje się następujące brzmienie rozdz. I i II: *Rozdział I. Nadzór zwierzchni.*

Art. 109 § 1. Zwierzchni nadzór nad działalnością kolegiów przy radach narodowych sprawuje minister spraw wewnętrznych.

§ 2 — jak dotychczasowy art. 109 § 2 wariantu I.

§ 3. W ramach sprawowanego nadzoru minister spraw wewnętrznych może udzielać ogólnych wytycznych polityki karania oraz kontrolować ich wykonanie.

Uzasadnienie. Tekst proponowany zmierza do zmniejszenia ilości organów nadzorczych. Skoncentrowanie nadzoru w ręku ministra spraw wewnętrznych jest uzasadnione tym, że dotychczas sprawy te należały do tego resortu, wobec czego ma on w tym zakresie odpowiednie doświadczenie, oraz tym, że jest on bliższy tych spraw i posiada odpowiednio wykwalifikowany aparat. Sprawę wykonania kar regulują natomiast rozporządzenia przewidziane w art. 100 § 5. W związku z tym proponuje się zmianę tego artykułu: a mianowicie skreślenie słów „Rada Ministrów”.

§ 4 — równa się dotychczasowemu art. 109 § 3 wariantu I.

Art. 110 § 1. Zwierzchni nadzór nad działalnością kolegiów przy urzędach i izbach morskich oraz przy urzędach górniczych sprawują odpowiednio minister żeglugi oraz minister górnictwa i energetyki.

§ 2. Przepisy art. 109 stosuje się odpowiednio.

Tytuł *Rozdział II* — skreśla się.

Rozdział II. Nadzór bezpośredni.

Obecny art. 111.

Art. 110 § 2. W ramach sprawowanego nadzoru prezydja wojewódzkich rad narodowych mogą w szczególności udzielać ogólnych wytycznych w zakresie polityki karnia i organizacji kolegiów oraz kontrolować ich wykonanie.

Uzasadnienie. Nadzór należy skoncentrować na szczeblu wojewódzkim,

Obecny art. 112.

Art. 111 § 1. Prawomocne orzeczenia, nakazy karne, mandaty, postanowienia o umorzeniu postępowania oraz postanowienia wydane na podstawie art. 58 § 1 i art. 65 § 2 podlegają uchyleniu w trybie nadzoru, jeśli zostały wydane z naruszeniem przepisu prawa materialnego, zasad postępowania mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia lub jeśli wymiar kary jest oczywiście niewspółmierny do winy i szkodliwości społecznej czynu.

§ 2. Terminy trzech i sześciu miesięcy zastępuje się terminami 6 miesięcy i rok.

Uzasadnienie. Ze względu na to, że zasada praworządności powinna dotyczyć wszystkich form orzecznictwa, dodano postępowanie mandatowe, co zresztą nie ma większego praktycznego znaczenia. Oczywiście niewspółmierność kary może dotyczyć również stopnia winy. Poza tym zmiany redakcyjne.

Dział X. Rozdział TV. Kontrola prokuratora Generalnego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej

Uzasadnienie. Funkcja, jaką w tym postępowaniu spełnia prokurator, jest najklasyczniejszą formą kontroli, a nie nadzorem.

Art. 116 § 1. Prokurator Generalny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i jego organy sprawują kontrolę nad przestrzeganiem prawa przez organy powołane do orzekania w sprawach karno-administracyjnych na zasadach określonych w niniejszej ustawie.

§ 2. Prokurator ma prawo:

1. złożyć wniosek o ukaranie,
2. wziąć udział w każdym stadium postępowania,
3. składania sprzeciwu od każdej prawomocnej decyzji jeśli zachodzą:
 - a) podstawy do wznowienia postępowania (102),

b) podstawy do uchylenia w trybie nadzoru (112) prawomocnych orzeczeń, nakazów karnych, mandatów, postanowień o odmowie wszczęcia i umorzeniu postępowania oraz postanowień wydanych na podstawie art. 58 § 1, 165 § 2,

4. wystąpienia do organów sprawujących bezpośredni nadzór nad działalnością kolegiów, celem zwrócenia uwagi na uchybienia przepisom, które nie dają podstaw do wniesienia sprzeciwu, lub jeśli uchylenie decyzji lub wznowienie postępowania jest niedopuszczalne.

Uzasadnienie. Kontrola prokuratorska musi być uregulowana w tym projekcie w sposób wyczerpujący z tego względu, że 1. przepisy ogólne są fragmentaryczne i niezadowalające, 2. kontrola prokuratorska nad orzecznictwem karno-administracyjnym ma swoją specyfikę.

Kontrola prokuratorska (wg tej ustawy) powinna obejmować wszystkie organy orzekające w sprawach karno-administracyjnych, z wyjątkiem sądów, które działają wg k.p.k. Nie powinna natomiast rozciągać się na organy oskarżycielskie, gdyż właśnie w tym zakresie działają przepisy ogólne. Uzasadnienie poszczególnych uprawnień prokuratora przedstawia się następująco:

Ad 1. Konsekwencja art. 43 projektu.

Ad 2. Orzecznictwo karno-administracyjne jest niewątpliwie bliższe tradycyjnemu zakresowi kompetencji prokuratora niż np. udział w postępowaniu administracyjnym ogólnym. Skoro w tym ostatnim przewidziano możliwość wzięcia przez prokuratora udziału w postępowaniu, przeto możliwość taką trzeba przewidzieć również w postępowaniu karno-administracyjnym. Fakt, że prokuratura ze względu na szczupłość kadr nie będzie jeszcze zbyt często z tego uprawnienia korzystała, nie może przesądzać o przyznaniu jej lub nie przyznania takiego prawa w ogóle.

Ad 3. Odpowiedniki art. 116 § 2 pkt 1 i art. 103 projektu usystematyzowane i objęte jedną nazwą „sprzeciw”.

Ad 4. Odpowiednik obecnego art. 116 § 2 pkt 2, z tym, że nieostre sformułowanie — „uchybień formalno prawne” — zastąpiono sformułowaniem odcinającym przyczyny wystąpienia od przyczyn do sprzeciwu, z wyjątkiem przypadków gdy uchylenie decyzji jest z przyczyn prawnych niedopuszczalne (np. upływ terminu).

Art. 116a § 1. Prokuratorowi, który skorzystał z uprawnień przewidzianych w art. 116 służą prawa strony.

§ 2. W postępowaniu wszczętym na wniosek prokuratora oskarżycielem publicznym jest właściwy organ Milicji Obywatelskiej.

Uzasadnienie. Prokurator bierze udział w postępowaniu na prawach strony, lecz sam stroną nie jest. Prokurator nie bierze udziału w postępowaniu jako oskarżyciel publiczny, lecz jako organ powołany do sprawowania kontroli nad przestrzeganiem praworządności i z tego tytułu powinien czuwać nad uwzględnieniem okoliczności zarówno na niekorzyść, jak i na korzyść obwinionego.

Art. 116b § 1. Sprzeciw i wystąpienia prokuratorskie powinny być rozstrzygnięte w ciągu 30 dni od dnia ich wniesienia.

§ 2. W przypadku gdy termin określony w § 1 nie może być z przyczyn obiektywnych dotrzymany, właściwy organ zawiadamia prokuratora o przedłużeniu tego terminu najwyżej o dalsze 30 dni.

Uzasadnienie. Jak obecny art. 166 § 3, z tym, że termin ten nie dotyczy zwykłych środków odwoławczych.

Art. 116c § 1. Organ właściwy do rozpatrzenia sprzeciwu niezwłocznie po jego nadejściu rozpatrzy, czy nie zachodzi potrzeba wstrzymania wykonania orzeczenia.

§ 2. W przypadku określonym w art. 116b § 2 jeśli sprzeciw złożono na korzyść ukaranego — organ wstrzyma wykonanie decyzji.

Uzasadnienie. Adaptacja przepisów z k.p.a. W sprawach karno-administracyjnych wobec nieodwracalności sytuacji (np. gdy chodzi o odbycie kary aresztu) ostrożność w wykonywaniu kwestionowanych decyzji powinna być większa. Organ musi wstrzymać wykonanie decyzji, gdy nie zachowa terminu do rozpatrzenia sprzeciwu.

Art. 116d. Organ rozpatrujący wystąpienie powinien w szczególności rozważyć, czy nie zachodzi potrzeba wydania odpowiednich wytycznych albo podjęcia innych środków zabezpieczających przed popełnieniem podobnych uchybień w przyszłości.

Uzasadnienie. Potrzebne jest określenie kompetencji organu, do którego wystąpienie skierowano, gdyż samo przyznanie prokuratorowi prawa wnoszenia wystąpień rozwiązuje sprawę jedynie połowicznie.

Dział XI. Kolegia przy gromadzkich radach narodowych oraz radach narodowych osiedli

Znany fakt, że obecnie na terenie kraju istnieje jedynie 9 kolegiów gromadzkich, świadczy — po pierwsze, że w gromadach nie ma większego zapotrzebowania na organy karzące, po drugie zaś, że władze wyższe nie nakłaniały gromadzkich rad narodowych do powoływania kolegiów, wychodząc słusznie z założenia, że przekazanie gromadom prawa karania nie może nastąpić mechanicznie, gdyż karanie wymaga od gromad dużego wyrobienia.

Wiadomo jednak, że na wsi odczuwa się potrzebę lokalnego organu rozsądzającego drobne spory sąsiedzkie. Jest tu więc miejsce na chłopski sąd społeczny. Można wątpić, czy kolegia mogą spełnić tę rolę w zupełności. Nie można natomiast wątpić, że kolegia gromadzkie mogą zrobić dobry początek w tym zakresie. Z tych względów proponuje się przekazanie kolegiom gromadzkim tylko postępowania pojednawczego. Szczegółowe propozycje przedstawiają się następująco:

Art. 117 § 1 — jak obecny art. 117, z tym, że skreśla się słowa „jako pierwszej instancji”.

§ 2 — jak obecny art. 120 § 2.

Art. 118. Kolegium przy gromadzkiej radzie narodowej oraz radzie narodowej prowadzi w zakresie swej właściwości miejscowej postępowanie pojednawcze (Dział Va).

Art. 119. W przypadkach, o których mowa w art. 87 do 87f § 2 skład orzekający przekazuje sprawę do rozpoznania na rozprawie kolegium przy powiatowej radzie narodowej.

Uwagi powyższe przekazano Komisji.

Poznań, dnia 10 maja 1961 r.

Marian Zimmermann

BOLESŁAW MARKOWSKI

W dniu 15 lutego zmarł mgr Bolesław Markowski, starszy asystent Katedry Ekonomiki Handlu przy WSE w Poznaniu. Zmarły ukończył studia ekonomiczne drugiego stopnia w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu w roku 1955. W latach 1951—1956 był asystentem przy Katedrze Ekonomii Politycznej w Wyższej Szkole Rolniczej w Poznaniu, a od roku 1956 został zaangażowany do pracy naukowej w WSE.

Bolesław Markowski już w czasie odbywania studiów magisterskich interesował się żywo problemami związanymi z działaniem rynku wiejskiego. Tym właśnie zagadnieniom poświęcił zarówno swoją pracę magisterską (*Analiza kosztów skupu w wybranych gminnych spółdzielniach*), jak i będącą w przygotowaniu dysertację doktorską, której — niestety — nie zdążył już zakończyć. Tematyka tej pracy dotyczyła analizy kosztów rynku w odniesieniu do produktów rolnych (projektowany tytuł pracy: *Koszty rynku rolniczego*). Parę gotowych jej fragmentów zostało opublikowanych w czasopismach naukowych i popularnonaukowych.

Pojęcie kosztów rynku oraz potrzebę ich badania w współczesnych warunkach polskich podał B. Markowski w artykule *Koszty funkcjonowania rynku* („Życie Gospodarcze” 1960, nr 18). Przy występowaniu dużej liczby przedsiębiorstw biorących udział w przekazywaniu produktów rolnych ze sfery produkcji do sfery konsumpcji powstają szczególnie korzystne warunki dla przerzucania kosztów obrotu między poszczególnymi szczeblami obrotu lub też dla obarczania nimi samego producenta czy nawet i konsumenta. W takich okolicznościach łatwo jest przedsiębiorstwom wykazać się poważną obniżką kosztów nie mającą jednak nic wspólnego z rzeczywistym obniżeniem społecznych kosztów obrotu. Autor podjął się więc trudu sporządzenia możliwie pełnej ewidencji kosztów rynku dla wybranych produktów rolnych (zboża, mięso, mleko, buraki cukrowe, jaja i drób) i dokonania naukowej analizy wszystkich czynników, którymi koszty te są zdeterminowane. Zaczynając skromnie od analizy kosztów w niektórych tylko i wybranych ogniwach obrotu produktami rolnymi (*Wpływ cen i struktury skupu produktów rolnych na poziom kosztów skupu w gminnych spółdzielniach*, „Handel; Wewnętrzny” 1957, nr 6 — współautorstwo z J. Dietlem; *Koszty, ceny i rentowność w przedsiębiorstwach obrotu zbożem (PZZ)*, Zeszyty Naukowe WSE w Poznaniu 1957, nr 4), przeszedł autor do badań wybranych artykułów rolnych już w skali całego rynku (*Czy reorganizacja obrotu zwierzętami rzeźnymi?*, „Przegląd Hodowlany” 1958, nr 4 — współautorstwo z J. Piasnym; *Niektóre elementy kosztów obrotu a ceny produktów rolnych*, „Handel Wewnętrzny” 1959, nr 1; *Koszty rynku a ceny produktów rolnych*, „Ruch Prawniczy i Ekonomiczny” 1960, z. 2).

W pracy swej zwrócił szczególną uwagę na trudności metodologiczne związane z poprawnym obliczaniem kosztów oraz z ich prawidłowym klasyfikowaniem i zarachowaniem. Nie cofał się jednak przed nimi, dając własne i na wskroś oryginalne w tym względzie narzędzia analityczno-badawcze. W analizie autor posługiwał się szeroko metodą porównawczą, korzystając z bogatej literatury polskiej i zagranicznej. Dokończenie pracy doktorskiej pozwoliłoby na wyciągnięcie wielu wniosków natury tak teoretycznej, jak i polityczno-gospodarczej.

Niezależnie od tego Bolesław Markowski opracował rozdział pt. „Koszty obrotu zbożem” w nie opublikowanej pracy dla Instytutu Zbożowego w Warszawie, brał udział jako współautor w redagowaniu „Bibliografii z zakresu obrotu produktami rolnymi” (roczniki 1955 i 1956 — Wydawnictwo Ministerstwa Skupu) oraz napisał

rozdział o kosztach handlowych w skrypcie z ekonomiki handlu, wydany w 1960 r. przez WSE w Poznaniu pod redakcją prof. dra Z. Zakrzewskiego.

Mgr Bolesław Markowski był wysoko cenionym pracownikiem naukowym oraz niezawodnym i serdecznym Kolegą. Odznaczał się rzadko spotykaną pracowitością i umiejętnością serdecznego współżycia z otaczającymi go ludźmi. Swymi cechami umysłu i charakteru zaskarbił sobie szacunek najbliższych kolegów i wszystkich tych osób, z którymi się stykał. Cześć Jego pamięci!

Zbigniew Gługiewicz

ROZPRAWY DOKTORSKIE NA WYDZIALE PRAWA UAM I W WSE W POZNANIU

1. Mgr Bogumił Szymot, ur. 16 XI 1929 w Łodzi, studiował w latach 1947–1950 i 1954–1955 w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Rola Narodowego Banku Polskiego w wykonywaniu budżetu państwa*. Promotor: prof. dr Jan Zdzitowiecki; recenzenci: doc. dr Marian Weralski (Warszawa) i prof. dr Roch Knapowski. Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 21 II 1961 r.

2. Mgr Tadeusz Czwojdrak, ur. 3 V 1924 r. w Rawiczu, studiował w latach 1947–1955 na Uniwersytecie Poznańskim, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Przemysł i handel w dobrach biskupstwa poznańskiego od XVI do XVIII wieku*. Promotor: prof. dr Janusz Deresiewicz; recenzenci: prof. dr Bohdan Baranowski (Łódź); prof. dr Czesław Łuczak i prof. dr Jerzy Topolski. Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 3 III 1961 r.

3. Mgr Jerzy Walachowicz, ur. 23 VIII 1932 r. w Poznaniu, studiował w latach 1951–1955 na Uniwersytecie Poznańskim, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Monopole książęce w skarbowości wczesnofeudalnej Pomorza Zachodniego*. Promotor: prof. dr Michał Szczaniecki; recenzenci: prof. dr Juliusz Bardach (Warszawa) i prof. dr Józef Matuszewski. Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 21 IV 1961 r.

4. Mgr Teresa Rabska, ur. 20 X 1926 r. w Środzie, studiowała w latach 1946–1950 na Uniwersytecie Poznańskim, uzyskała stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Samorząd robotniczy w PRL*. Promotor: prof. dr Marian Zimmermann; recenzenci: prof. dr Tadeusz Bigo (Wrocław) i doc. dr Zbigniew Janowicz. Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 28 IV 1961 r.

5. Mgr Andrzej Komar, ur. 28 X 1933 r. w Warszawie, studiował w latach 1952–1956 na Uniwersytecie Poznańskim, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Budżet miasta Poznania w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*. Promotor: prof. dr Jan Zdzitowiecki; recenzenci: prof. dr Leon Kurowski (Warszawa) i prof. dr Roch Knapowski. Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 28 IV 1961 r.

6. Mgr Jerzy Nowaczyk, pracownik naukowy UAM, ur. 12 V 1929 r. w Krotoszynie, studiował w latach 1949–1953 na Uniwersytecie Poznańskim oraz w latach 1956–1957 na Uniwersytecie Warszawskim, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Teoria państwa Ludwika Gumplowicza*. Promotor: doc. dr Mieczysław Maneli; recenzenci: prof. dr Jerzy Wróblewski (Łódź) i doc. dr Zbigniew Zdrójkowski (Toruń). Uchwała Rady Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 12 I 1961 r.

Mgr Zbigniew Gługiewicz, ur. 17 I 1926 r. w Brześciu nad Bugiem, studiował w latach 1945—1949 na Wydziale Prawno-Ekonomicznym, sekcji ekonomicznej Uniwersytetu Poznańskiego oraz w Akademii Handlowej w Poznaniu. Uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy pt. *Kontraktacja trzody chlewnej w ujęciu przestrzennym — na przykładzie województwa poznańskiego*. Promotor: prof. dr Zbigniew Zakrzewski; recenzenci: prof. dr Stanisław Waszak i doc. dr Wacław Pytkowski. Uchwała Rady Wydziału Ogólno-Ekonomicznego z dnia 4 III 1961 r.

8. Mgr Ryszard Kornobis, ur. 11 II 1929 r. w Otolu pow. Olkusz, studiował w latach 1950—1954 na Wydziale Ekonomiki Handlu Moskiewskiego Instytutu Gospodarki Narodowej im. Plechanowa. Uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy pt. *Kola spółdzielczości zaopatrzenia i zbytu w społeczno-gospodarczym rozwoju wsi (na przykładzie stosunków w woj. łódzkim)*. Promotor: doc. dr Andrzej Grabski; recenzenci: prof. dr Remigiusz Bierzanek i prof. dr Zbigniew Zakrzewski. Uchwała Rady Wydziału Ogólno-Ekonomicznego z dnia 4 III 1961 r.

9. Mgr Tadeusz Wierzbicki, ur. 2 XII 1929 r. w Grudziądzu, studiował w latach 1950—1953 na Wydziale Handlu Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Poznaniu. Uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy pt. *Metoda wzorcowej kalkulacji kosztów transportu samochodowego*. Promotor: prof. dr Eugeniusz Terebucha, recenzenci: prof. dr Stanisław Waszak i doc. mgr Marian Madeyski. Uchwała Rady Wydziału Ogólno-Ekonomicznego z dnia 4 III 1961 r.

10. Mgr Zygmunt Kowalczyk, ur. 5 X 1931 r. w Aubin (Francja), studiował w latach 1950—1953 na Wydziale Handlu Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Poznaniu. Uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy pt. *Systemy rachunkowości społecznej a koncepcja budżetu ekonomicznego we Francji*. Promotor: doc. dr Janusz Wierzbicki, recenzenci: prof. dr Mirosław Orłowski i prof. dr Zbigniew Zakrzewski. Uchwała Rady Wydziału Ogólno-Ekonomicznego z dnia 29 IV 1961 r.

11. Mgr Zdzisław Krasiński, ur. 17 XI 1930 r. w Poznaniu, studiował w latach 1949—1953 w Wyższej Szkole Ekonomicznej w Poznaniu. Uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy pt. *Dochody ludności jako podstawa badań nad spożyciem artykułów żywnościowych*. Promotor: prof. dr Zbigniew Zakrzewski, recenzenci: prof. dr Eugeniusz Garbacik i doc. dr Stanisław Smoliński. Uchwała Rady Wydziału Ogólno-Ekonomicznego z dnia 29 IV 1961 r.

WYBÓR PROFESORA BOHDANA WINIARSKIEGO NA STANOWISKO PREZESA SĄDU MIĘDZYNARODOWEGO W HADZE

W kwietniu br. Sąd Międzynarodowy¹ w Hadze wybrał swym prezesem Bohdana Winiarskiego, b. profesora Uniwersytetu Poznańskiego i sędziego Sądu Międzynarodowego od roku 1946. Wybór nastąpił na okres 3 lat, stosownie do art. 21, ust. 1 statutu Sądu. Prof. Winiarski natychmiast po wyborze objął prezesurę Sądu.

¹ W Polsce używa się nazwy Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości. Jest to nieścisły przekład urzędowej nazwy głównego organu sądowego ONZ: Interantional Court of Justice, Cour Internationale de Justice, Międzunarodnyj Sud, Corte International de Justicia. W żadnej z czterech wersji językowych nie ma terminu „Trybunał”. W językach angielskim i francuskim termin „Court of Justice” lub „Cour de Justice” znaczy „Sąd”, a nie „Sąd Sprawiedliwości” czy „Trybunał Sprawiedliwości”.

W chwili gdy Sąd Międzynarodowy przystąpił do wyborów, prof. Winiarski zajmował drugie miejsce jeśli chodzi o precedencję między 15 sędziami Sądu. Przed prof. Winiarskim był więc tylko jeden sędzia, mianowicie prawnik francuski Jules Basdevant, który był już prezesem w latach 1949—1952. W momencie wyborów poprzedni prezes i wiceprezes — zajmujący z urzędu dwa pierwsze miejsca na liście sędziów — nie byli już sędziami, gdyż ich kadencje sędziowskie dobiegły końca.

Prof. Winiarski jest jedenastym prezesem sądu haskiego. Wśród dziesięciu poprzedników prof. Winiarskiego znajdujemy znakomite nazwiska prawników: Bernard C. J. Loder, Max Huber, Dionisio Anzilotti, M. Adatci, Cecil J. B. Hurst, J. Gustavo Guerrero, Jules Basdevant, Arnold D. Mc Nair, Green H. Hackworth i Helge Klaestad. Następcą tego ostatniego jest właśnie profesor Bohdan Winiarski, pierwszy prawnik polski, który objął prezesurę Sądu Międzynarodowego.

Prof. Bohdan Winiarski (ur. w roku 1884) wykładał prawo międzynarodowe na Uniwersytecie Poznańskim od roku 1920. Od tego czasu pozostaje związany z Poznaniem, w szczególności ze środowiskiem naukowym. Wojna przerwała jego pracę naukową i dydaktyczną. Częściowo podjął ją prof. Winiarski jeszcze podczas działań wojennych, mianowicie na polskim uniwersyteckim wydziale prawa w Oksfordzie. Po wojnie prof. Winiarski choć został urlopowany od zajęć uniwersyteckich z powodu obowiązków w sądzie haskim, miał w 1946 r. wykłady monograficzne na Wydziale Prawno-Ekonomicznym UP., poświęcone sądownictwu międzynarodowemu. Ponowny wybór do sądu haskiego sprawił, że prof. Winiarski zrezygnował z katedry prawa międzynarodowego w Poznaniu. Z pracą dydaktyczną i badawczą prof. Winiarski łączył zawsze udział w praktyce. Był prof. Winiarski radcą prawnym polskiej delegacji na konferencję pokojową w 1919 r., i na I Zgromadzenie Ligi Narodów w 1920 r., będąc na tym ostatnim również zastępcą delegata; uczestniczył także — jako delegat Polski — w okresie bezpośrednio po pierwszej wojnie światowej w innych konferencjach międzynarodowych (sprawy paszportowe, sprawy komunikacji). Później był przedstawicielem Polski w międzynarodowej komisji rzeki Odry oraz komisarzem rządu do spraw likwidacyjnych niemieckich na b. zabór pruski. W Lidze Narodów był prof. Winiarski członkiem Komisji Komunikacji i Tranzytu, przez pewien czas jej wiceprzewodniczącym, a ponadto przewodniczącym Komitetu Prawa Rzecznego. Prof. Winiarski figurował na liście asesorów do spraw komunikacji i tranzytu Stałego Sądu Międzynarodowego w Hadze, a w roku 1929 bronił stanowiska Polski przeciwko sześciu państwom w procesie przed tymże Sądem w sprawie jurysdykcji terytorialnej międzynarodowej komisji rzeki Odry. Podczas drugiej wojny światowej przebywał prof. Winiarski w Londynie. Uczestniczył tam w pracach komitetu międzynarodowego badającego statut sądu haskiego, a w 1946 r. brał udział w pracach delegacji polskiej na I sesję Zgromadzenia Ogólnego.

Prof. Winiarski jest autorem licznych rozpraw prawniczych. Jego pierwsza publikacja prawnicza nosi datę roku 1909. Do najważniejszych dzieł z zakresu prawa międzynarodowego należą następujące: *Rzeki polskie ze stanowiska prawa międzynarodowego*, Poznań 1922; *Bezpieczeństwo, arbitraż, rozbrojenie*, Poznań 1928; *Principes généraux du droit fluvial international*, Recueil des Cours 1933, Paris. Ostatnio prof. Winiarski oddał do rąk czytelników pierwszy polski przekład *Prawa Narodów* E. de Vattela (Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1958, t. I—II).

W dniu 6 II 1946 r. prof. Winiarski wybrany został przez Radę Bezpieczeństwa i Zgromadzenie Ogólne ONZ na sędziego Sądu Międzynarodowego w Hadze. Wybór nastąpił na 3 lata. W dniu 28 X 1948 r. prof. Winiarski wybrany został ponow-

nie, tym razem na kadencję 9-letnią i po raz trzeci w dniu I X 1957 r. na dalszą kadencję, tj. do dnia 5 II 1957 r. Ukoronowaniem 15-letniej działalności prof. Winiarskiego na stanowisku sędziowskim jest obecnie objęcie prezesury Sądu².

Stosownie do art. 10 regulaminu sądu „prezes kieruje pracą i administracją Sądu; przewodniczy on na posiedzeniach Sądu”. Gdy Sąd nie odbywa posiedzeń, prezes ma pewne kompetencje w stosunku do spraw toczących się przed Sądem. Prezes jest zawsze członkiem komitetu sędziowskiego, który redaguje ostateczny tekst wyroków i opinii doradczych. Reprezentuje on Sąd na zewnątrz. Ma wreszcie prezes zadania nałożone na niego przez inne traktaty międzynarodowe i wychodzące »poza samą działalność sądu haskiego. Mianowicie liczne traktaty przewidują, że prezes Sądu będzie miał kompetencję mianować superarbitrów, arbitrów, członków komisji concyliacyjnych oraz inne osoby spełniające funkcje międzynarodowe.

Objęcie prezesury w Sądzie haskim nie jest tylko sukcesem samego prof. Winiarskiego. Sukces ten jest naturalny, skoro zważy się, iż w osobie prof. Winiarskiego zasiada w Sądzie prawnik znakomity o bogatym doświadczeniu. Fakt, że prezesem Sądu Międzynarodowego jest obywatel polski ma znaczenie dla całej profesji prawniczej naszego kraju. Sukces ten cieszy prawników polskich i każe im życzyć nowemu prezesowi Sądu haskiego, by jak najpomyślniej sprawował swój wysoki i niełatwy urząd międzynarodowy.

Krzysztof Skubiszewski

DOROCZNE WALNE ZEBRANIE POZNAŃSKIEGO ODDZIAŁU PTS

Przedmiotem obrad dorocznego walnego zebrania Poznańskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Socjologicznego, które odbyło się w dniu 20 IV 1961 r., była ocena pracy Oddziału w okresie od kwietnia 1960 r. oraz wybór nowych władz Oddziału.

W imieniu ustępującego Zarządu sprawozdanie złożył prof. dr T. Szczurkiewicz. Praca Oddziału w okresie sprawozdawczym rozwijała się w czterech sekcjach: I. Sekcji Socjologii Wychowania — kierowanej przez prof. dr S. Kowalskiego; II. Sekcji Socjologii Ruchów Migracyjnych na Ziemiach Zachodnich — kierowanej przez dra Z. Dulczewskiego; III. Sekcji Kultury i Problemów Metodologicznych; IV. Sekcji Socjologii Pracy i Przemysłu — obu kierowanych przez prof. dra T. Szczurkiewicza. Podstawową formą pracy Sekcji były posiedzenia dyskusyjne z referatami, przygotowanymi przez członków Sekcji. W okresie sprawozdawczym odbyło się łącznie 20 takich posiedzeń. Sekcja I odbyła trzy posiedzenia dyskusyjne, sekcja II — cztery, sekcja III pięć, a sekcja IV — osiem posiedzeń.

Tematyka obrad — niezwykle różnorodna — dobierana była w sekcjach pod kątem osobistych zainteresowań i prac badawczych poszczególnych członków. Wpływało to na atrakcyjność posiedzeń dyskusyjnych i ich pożyteczność. Nie odbywały

² Skład sądu haskiego jest aktualnie następujący: prezes — Bohdan Winiarski (obywatel polski), wiceprezes — Ricardo J. Alfaro (obywatel panamski), sędziowie: Jules Basdevant (obywatel francuski), Abdel Hamid Badawi (obywatel Zjednoczonej Republiki Arabskiej), Lucio Moreno Quintana (obywatel argentyński), Roberto Córdova (obywatel meksykański), V. K. Wellington Koo (obywatel chiński [Taiwan]), Jean Spiropoulos (obywatel grecki), Sir Percy Spender (obywatel australijski), Sir Gerald Fitzmaurice (obywatel brytyjski), Vladimir M. Korecki (obywatel ZSRR), Kotaro Tanaka (obywatel japoński), José Luis Bustamante y Rivero (obywatel Peru), Philip C. Jessup (obywatel Stanów Zjednoczonych) oraz Gaetano Morelli (obywatel włoski). Przypomnijmy, iż członkowie Sądu nie są przedstawicielami państw czy rządów, lecz niezawisłymi znawcami prawa.

się jednak naukowe posiedzenia plenarne Oddziału i w tej sytuacji członkowie poszczególnych Sekcji nie byli dostatecznie zorientowani o pracy całego Oddziału.

Sprawy te podniesione zostały w dyskusji nad sprawozdaniem ustępującego Zarządu. Zgłoszono postulat zwiększenia informacji wewnętrznej i zewnętrznej o pracach poszczególnych Sekcji, a także postulat wprowadzenia plenarnych posiedzeń naukowych Oddziału. W dyskusji zarysowała się tendencja do rozszerzenia badań terenowych w ramach Sekcji II oraz uruchomienia sekcji socjologii wsi. Tendencja ta wyraziła się m. in. w dezyderacie przeniesienia punktu ciężkości pracy Oddziału z posiedzeń dyskusyjnych w sekcjach — na rozwijanie zainicjowanych już, lub planowanych, badań terenowych — zwłaszcza badań na Ziemiach Zachodnich.

Przed nowym Zarządem stanęło zadanie koordynowania inicjatyw i przedsięwzięć badawczych poszczególnych członków PTS. Jest to zadanie tym pilniejsze, że wielu członków poznańskiego Oddziału pracuje zawodowo poza placówkami naukowo-badawczymi — w pionie oświaty, administracji i in. W związku z tym wydaje się także celowe dalsze praktykowanie szkoleniowo-informacyjnych posiedzeń dyskusyjnych w sekcjach oraz takich samych posiedzeń plenarnych Oddziału.

Do nowego Zarządu Oddziału PTS w Poznaniu wybrani zostali: prezes — zast. prof. dr W. Markiewicz; wiceprezes — dr Z. Dulczewski; wiceprezes — mgr W. Galant; sekretarz — mgr B. Chmielewska; skarbnik — mgr W. Pawlikowski; Członkowie: prof. dr J. Burszta; prof. dr S. Kowalski; dr W. Ochmański; mgr A. Kwilecki i mgr J. Tomaszewski.

Zarząd Poznańskiego Oddziału PTS ma obecnie siedzibę w lokalach Sekcji Socjograficznej Instytutu Zachodniego w Poznaniu, Stary Rynek nr 25/29.

ZAŻ